

УДК: 351.824.1

## ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

©Кузняка Т.В.

*Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії  
державного управління при Президентіві України*

### Інформація про автора

**Кузняка Тетяна Валентинівна:** ORCID 0000-0001-8332-0330; [rebrova1@ukr.net](mailto:rebrova1@ukr.net); кандидат наук державного управління, доцент; Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України; просп. Московський, 75; м. Харків, 61001, Україна.

Проведення реформ в Україні, пов'язаних із європейською інтеграції України, призвели до необхідності забезпечення належного правового захисту та використання інтелектуальної власності. Мета статті – аналіз кращих світових практик державного регулювання ринку інтелектуальної власності та розробка пропозицій щодо їх упровадження в Україні. У процесі дослідження використовувалися методи систематизації та узагальнення, завдяки яким було розглянуто міжнародний досвід реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності. Доведено, що ключовими тенденціями розвитку державної політики у сфері інтелектуальної власності у розвинених країнах є забезпечення інноваційного шляху розвитку економіки, в якій значна частка ВВП забезпечується завдяки розвитку технологій, уніфікація національного законодавства зі світовими стандартами та приєднання до міжнародних конвенцій і угод; забезпечення належного правового захисту інтелектуальної власності, децентралізація та лібералізація управління науково-технічною діяльністю. При цьому в усіх промислово розвинених країнах державна науково-технічна політика складається з трьох основних елементів: визначення та встановлення пріоритетів науково-технічного розвитку, за якими будуть створюватися технології; фінансове і ресурсне забезпечення створення технологій і їх комерціалізації; створення належної інфраструктури і забезпечення ефективного менеджменту. Показано, що всі розвинені країни світу також активно використовують і непрямі методи державного регулювання, в першу чергу механізми податкової та амортизаційної політики, а також всіляко підтримують творчу діяльність талановитої молоді. Конкретні організаційно-правові механізми реалізації державної політики України у сфері інтелектуальної власності стануть предметом подальших досліджень.

**Ключові слова:** інтелектуальна власність, об'єкти інтелектуальної власності, інновації, науково-технічна діяльність, технології, державне регулювання, державна політика, міжнародний досвід

**Кузняка Т.В.** «Государственная политика в сфере интеллектуальной собственности: история становления и международный опыт». Проведение реформ в Украине, связанных с европейской интеграцией Украины, привели к необходимости обеспечения надлежащей правовой защиты и использования интеллектуальной собственности. Цель статьи - анализ лучших мировых практик государственного регулирования рынка интеллектуальной собственности и разработка предложений по их внедрению в Украине. В процессе исследования использовались методы систематизации и обобщения благодаря которым были рассмотрены международный опыт реализации государственной политики в сфере интеллектуальной собственности. Доказано, что ключевыми тенденциями развития государственной политики в сфере интеллектуальной собственности в развитых странах является обеспечение инновационного пути развития экономики, в которой значительная часть ВВП обеспечивается благодаря развитию технологий, унификация национального законодательства с мировыми стандартами, присоединение к международным конвенциям

и соглашениям; обеспечение надлежащей правовой защиты интеллектуальной собственности, децентрализация и либерализация управления научно-технической деятельностью. При этом во всех промышленно развитых странах государственная научно-техническая политика состоит из трех основных элементов: определение и установление приоритетов научно-технического развития, по которым будут создаваться технологии; финансовое и ресурсное обеспечение создания технологий и их коммерциализации; создание надлежащей инфраструктуры и обеспечение эффективного менеджмента. Показано, что все развитые страны мира также активно используют и не прямые методы государственного регулирования, в первую очередь механизмы налоговой и амортизационной политики, а также всячески поддерживают творческую деятельность талантливой молодежи. Конкретные организационно-правовые механизмы реализации государственной политики Украины в сфере интеллектуальной собственности станут предметом дальнейших исследований.

**Ключевые слова:** интеллектуальная собственность, объекты интеллектуальной собственности, инновации, научно-техническая деятельность, технологии, государственное регулирование, государственная политика, международный опыт

**Kuznyakova T.V.** "State policy in the sphere of intellectual property: the history of formation and the international experience".

Carrying out reforms in Ukraine related to the European integration of Ukraine led to the need to ensure adequate the legal protection and the intellectual property use. The purposes of the article is the analysis of the best practices state regulation of the intellectual property and develop the proposals for their implementation in Ukraine. The methods of systematization and generalization were used by which examined the state policy international experience in the field of the intellectual property. It is proved that the key trends of state policy in the field of the intellectual property in the developed countries is to provide the economy innovative development in which a large proportion of GDP is ensured through the technology development, unification of national legislation with international standards and adherence to international conventions and agreements; ensure adequate legal protection of intellectual property rights, decentralization and liberalization of the science and technology activities. Thus in all industrialized countries state scientific and technical policy consists of three main elements: the definition and prioritization of scientific and technological development, which will be established technology and financial resources for the creation of technologies and their commercialization; creating adequate infrastructure and effective management. It is shown that all industrialized countries and also actively use indirect methods of state regulation in the first place mechanisms to tax and depreciation policy and strongly support of the creative activity of talented youth. The specific organizational and the legal mechanisms realization of the state policy of Ukraine in the field of the intellectual property will be the subject of further research.

**Keywords:** intellectual property, intellectual property, innovation, scientific and technical activities, technology, government regulation, public policy, international experience

**Актуальність проблеми.** Проведення соціально-економічних та політико-правових реформ в Україні, пов'язаних із наближенням національних стандартів і норм до європейських, призвели до необхідності забезпечення належного правового захисту та використання інтелектуальної власності (ІВ). Це потребує, з одного боку, переходу на цивілізовані, законодавчо врегульовані, відносини взаємодії суб'єктів інноваційної діяльності, зокрема в процесі створення, охорони і використання об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ), з іншого – впровадження нових механізмів державного управління ІВ; із третього – побудову економіки, заснованої на наукових знаннях і вискоєфективних інноваційних технологіях. Успішна реалізація зазначених стратегій можлива за умов узагальнення й адаптації до українських реалій кращих світових практик управління ІВ.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Управління ІВ протягом останніх років є сферою інтересів багатьох українських дослідників, серед яких О. Аврамова [0], М. Вербенський [0] (досліджували правові засади ІВ в Україні), Г. Андрощук [0] (управління ІВ у науково-технічній сфері), В. Антонов [0], В. Назаренко [0] (ІВ у сфері інформаційно-комп'ютерних технологій), А. Асаул [0], В. Калюжний [0], В. Матвійчук [0] (роль ІВ у розвитку інноваційної економіки), В. Бурячок (ІВ у контексті інформаційної безпеки), В. Дробязко [0], С. Куса [0] (особливості підготовки патентної документації) та ін. Натомість питання систематизації та узагальнення кращого іноземного досвіду управління ІВ в Україні поки що залишалися поза увагою українських дослідників.

Таким чином, метою статті є аналіз кращих світових практик державного регулювання ринку ІВ та розробка пропозицій щодо їх упровадження в Україні.

**Виклад основного матеріалу.** Україна як країна з перехідною економікою має особливості, викликані монополізацією економіки, відсутністю належної конкуренції та традицій поваги до ІВ, відірваністю науки від виробництва [0]. У СРСР нові виробництва створювалися на основі розробок головних галузевих інститутів, які використовували як власні, так і зарубіжні науково-технічні досягнення, тому часто науковий потенціал науковців із регіонів не був затребуваний не тільки для функціонування, а й для вдосконалення виробництв [0, с. 49]. Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку в умовах застарілої матеріально-технічної бази економіки та зношеності мереж (транспортних, комунальних, енергетичних тощо) вимагає від держави особливої уваги до пошуку і використання внутрішніх резервів розвитку на основі наявного наукового та інтелектуального потенціалу, вдосконалення системи управління економікою, використання високих технологій для випуску конкурентоспроможної продукції. У зв'язку з цим особлива увага науковців прикута до проблеми управління ІВ.

Як довів аналіз наукової літератури, управління ІВ можна визначити як комплекс заходів, спрямованих на створення і використання ОІВ на рівні організацій, установ, підприємств, галузей промисловості, національної економіки в цілому [0; 0; 0; 0]. Як стверджує С. Нікітчина, недостатня увага до інтелектуального ресурсу позначається на конкурентних позиціях підприємств, на їх експортних позиціях, на життєвому рівні суспільства, економічній, соціальній та політичній безпеці держави [0, с. 28].

Основною передумовою інноваційного шляху розвитку є раціональна державна система управління ІВ. Інноваційний шлях неможливий без усебічного розвитку і зміцнення цієї системи. Без інтелектуального елемента, без будь-якої підтримки системи управління ІВ інноваційний розвиток будь-якої країни є неможливим. У рамках цієї системи можна встановити напрямки і тенденції розвитку галузей і окремих підприємств, визначити напрямки раціональних інвестицій – у власні розробки або ж в придбання ліцензій. Тільки в такому випадку вони можуть сприяти інноваціям, які забезпечать сталий розвиток держави і вирішення найважливіших соціальних завдань. Таким чином, створення ефективної системи управління ІВ має стати одним із пріоритетних напрямків розвитку країн із перехідною економікою, зокрема й України.

Натомість під час створення ефективної системи управління ІВ доцільно звернути увагу на досвід країн, де така система вже побудована. Необхідність розгляду міжнародного досвіду під час створення національної стратегії системи управління ІВ обумовлена як потребою в розгляді політико-правових прецедентів і досвіду їх вирішення, так і фактом усе більш тісної взаємодії України з міжнародними структурами в контексті реалізації стратегії на європейську інтеграцію.

Аналіз наукової літератури дозволив виділити кілька ключових напрямів реалізації державної політики у сфері ОІВ, які притаманні розвиненим країнам.

*1. Глобалізація інтелектуального простору, уніфікація законодавства зі світовими стандартами та приєднання до міжнародних конвенцій і угод.*

Варто відзначити, що усвідомлення міжнародного рівня проблеми використання продуктів інтелектуальної власності відбулося лише в середині і особливо в кінці XIX ст.

Відсутність необхідності в будь-якому загальному міжнародному законодавстві щодо захисту інтелектуальної власності пояснювалося обмеженістю ринків збуту продукції, а також інформаційною непрозорістю кордонів національних держав. Інакше кажучи, розкрадання технологічних секретів як ОІВ було ускладнено, а часом і неможливо, оскільки технології були виключно авторськими і використовувалися лише на окремих виробництвах.

Але в кінці XIX – початку XX ст. збіглися два соціально-економічних і науково-технологічних фактора, що зумовили необхідність формування політико-правового поля, спрямованого на захист ІВ.

*Першим фактором* можна назвати поділ інтелектуальної і виробничої праці, що є одним з елементів загальної тенденції диференціації праці. Ситуації, в яких один і той самий індивід був і винахідником, і виробником стали зустрічатися все рідше. Отже, спеціалізація, по-перше, дозволила інтенсифікувати сам інститут винахідництва, але, по-друге, поставила в залежність інноваторів від науки від власників засобів виробництва.

*Другим фактором*, який зумовив нагальну потребу розробки міжнародного політико-правового поля щодо захисту інтелектуальної власності, стало бурхливе розширення інформаційних можливостей сучасної цивілізації, що почалася з розробки носіїв інформації принципово нового типу, а також нових за своїми можливостями, швидкостям і принципам передачі інформаційного потоку передавальним пристроям (телебачення, радіо, згодом мобільний зв'язок, інтернет і багато іншого). Обидва зазначені чинники в розвинених країнах світу спричинили перегляд ставлення до науково-технічного прогресу, який поступово став сприйматися в якості одного з факторів виробництва.

У зв'язку із відсутністю загального міжнародного права, який охороняє інтелектуальну власність, власники та винахідники стали вдаватися до укладання двосторонніх договорів. Але, як показала практика, використання таких договорів призводило до непередбачуваних форс-мажорних обставин, які фактично знецінювали сам факт договору. Тому наступним закономірним етапом створення міжнародної системи захисту ОІВ стало укладення регіональної системи договорів за допомогою різного рівня угод і конвенцій. Серед них варто звернути увагу на такі, переважно регіональні акти, як «Конвенція в Монтевідео (1889 р.), Конвенція в Мехіко (1902 р.), Конвенція в Ріо-де-Жанейро (1906 р.), Конвенція в Буенос-Айресі (1910 р.), Угода в Каракасі (1911 р.), Конвенція в Гавані (1928 р.), Вашингтонська конвенція (1946 р.)» [0, с. 85]. Але в умовах глобалізації виробництва і міжнародних відносин, унаслідок активного застосування технічних засобів оцифрування і передачі інформації регіональні домовленості в галузі захисту авторських і суміжних прав ставали неефективними.

Засобом виходу із ситуації, що склалася, стало укладення в 1952 р. Женевської Всесвітньої конвенції про авторське право [0], що стала додатковою до Бернської конвенції 1886 року про охорону літературних і художніх творів [0]. Крім того, підготовчим етапом до створення сучасної системи охорони ІВ стала Паризька конвенція з охорони промислової власності [0], прийнята в 1883 р., і яка багаторазово переглядалася в XX ст. Відзначимо, що до всіх цих міжнародних актів приєдналася й Україна.

Але з урахуванням сучасних умов, особливо завдяки наростанню інформаційних потоків, практично неконтрольованих з боку державних органів, і, відповідно, інформаційних ризиків і загроз, виникла необхідність модернізації правових норм охорони ІВ, що закладені в основу міжнародної політики щодо захисту ІВ. Головну роль у цьому процесі сьогодні покликана відігравати Всесвітня організація інтелектуальної власності («World Intellectual Property Organization»), або скорочено ВОІВ (WIPO). Фактично вона була утворена в 1893 р. коли два бюро, які виконували адміністративні функції Паризької (з охорони промислової власності) і Бернської (про охорону літературних і художніх творів) конвенцій, об'єдналися в одну установу під назвою БІРПІ (Об'єднані міжнародні бюро з охорони інтелектуальної власності). Держави-члени прагнули надати БІРПІ статусу повноправної міжурядової організації. Тому в 1967 р. у Стокгольмі була підписана

Конвенція, що засновує ВОІВ. У 1974 р. ВОІВ стала спеціалізованою установою ООН.

Історія становлення ВОІВ є своєрідним відображенням історії розвитку відносин у сфері обміну продуктами ІВ, а також їх промисловим освоєнням у формі технологій. Оскільки основною функцією ВОІВ стало адміністрування укладених раніше конвенцій у сфері захисту ІВ, остільки ВОІВ можна умовно вважати вторинною організацією по відношенню до зусиль міжнародної спільноти щодо захисту ІВ. ВОІВ одна з небагатьох організацій, яка представлена практично всією світовою спільнотою. Так, на сьогодні до ВОІВ входить 188 країн або близько 90% країн світу [0, с.154].

Основними цілями діяльності ВОІВ є сприяння охороні інтелектуальної власності в усьому світі шляхом співробітництва держав і у співпраці з міжнародними організаціями, а також забезпечення адміністративного співробітництва країн-членів у сфері захисту ІВ.

Оскільки початковою функцією ВОІВ було пряме адміністрування міжнародних конвенцій між державами-членами ВОІВ, остільки діяльність ВОІВ, перш за все, включає правильне складання договорів, їх переклад на інші мови, посередництво під час вирішення конфліктів, міжнародну реєстрацію ОІВ, що, безумовно, допомагало в судових розглядах із приводу авторських і суміжних прав на той чи інший ОІВ.

Адміністративна функція ВОІВ побудована за принципом відстеження виконання і консультацій щодо виконання договорів у сфері авторських і суміжних прав і у сфері промислової власності. Усього ВОІВ відстежує виконання 26 договорів. Крім того, ВОІВ на основі низки договорів регулює реєстраційну діяльність у галузі охорони ІВ, включаючи надання прямих послуг з реєстрації ОІВ.

Аналіз діяльності ВОІВ дозволяє стверджувати загальну тенденцію наростання ступеня захищеності ІВ. Про це говорить постійне і неухильне збільшення кількості країн-учасниць ВОІВ, які приєдналися до різних договорів. Але, незважаючи на важливість міжнародних договорів у сфері захисту авторських і суміжних прав, а також у галузі захисту ІВ у сфері промисловості (моделі, зразки тощо), найважливіше значення для розвитку патентної діяльності, що ґрунтується, перш за все, на зацікавленості громадян у наукових дослідженнях, має розвиток інноваційно орієнтованого світогляду, яке має на увазі розвиток нових за своєю суттю національних світоглядних орієнтирів, які полягають у впевненості в моральній і економічній цінності своїх інтелектуальних зусиль. Розвиток мережі єдиних патентних бюро під патронажем ВОІВ сприяв популяризації та інтенсифікації патентної діяльності в усьому світі і привернув велику кількість громадян до патентування результатів своєї дослідницької та наукової діяльності.

Незважаючи на представлену велику міжнародну діяльність не тільки із захисту ІВ, а й за її розвитку, по уніфікації класифікаційних сіток із метою інтенсифікації національних патентних бюро, а також у сфері гуманітарної співпраці країн, ВОІВ має низку стратегічних цілей, які передбачають перехід на новий рівень співпраці між державами у сфері захисту і розвитку ІВ.

У кінці 2009 р. ВОІВ відповідно до вимог часу (інформаційно-технологічної, науково-технічної, соціально-політичної та соціально-економічної трансформації сучасного світу), та зокрема рівнем розвитку комунікаційних мереж, зробила низку структурних змін. Під час їх попереднього проектування були враховані, перш за все, сучасні цивілізаційні чинники розвитку глобального світу, серед яких основне місце посів фактор інформаційної прозорості, а фактично відсутності кордонів для поширення інформації. Основними стратегічними цілями ВОІВ на сьогодні є:

- створення умов для збалансованого розвитку міжнародної нормативної бази інтелектуальної власності;
- розвиток системи з надання високоякісних послуг в глобальних системах охорони ІВ;
- сприяння використанню ІВ в інтересах сталого розвитку;
- координація та розвиток глобальної інфраструктури ІВ;
- позиціонування ВОІВ як всесвітнього джерела довідкової інформації та аналітичних

даних у сфері ІВ.

– розвиток міжнародного співробітництва, основною метою якого є як правова, так і моральна повага до принципів створення і реалізації ІВ;

– консультаційна, інформаційна, експертна, технічна та інша допомога у вирішенні питань, що виникають у сфері ІВ у контексті глобальних стратегічних завдань розвиваючого світу [0, с. 65].

За допомогою своїх представництв у країнах-членах ВОІВ сприяє уніфікації національного та міжнародного законодавства у сфері ІВ, завдяки таким інструментам впливу на сферу національних інститутів і структур інтелектуальної власності, як:

1) надання послуг з обслуговування міжнародних заявок на права промислової власності, важливу роль в яких відіграє діяльність ВОІВ із розробки класифікаційних сіток;

2) полегшення і максимальна захищеність інформаційного обміну у сфері ІВ;

3) позиціонування ВОІВ в якості третейського судді в міжнародних і приватних суперечках на право володіння ІВ;

3) розробка інформаційних ресурсів (баз даних тощо) в якості сховища інформації про наявні об'єкти і продуктах, які входять до реєстру ІВ.

У результаті на рівні розвинених країн створено вільний ринок ОІВ. Обсяг світової торгівлі ліцензіями на об'єкти інтелектуальної власності щорічно збільшується на 12%, в той час як темпи зростання світового промислового виробництва не перевищують 2,5 – 3% на рік [0, с. 176].

Як наслідок, у промислово розвинених державах 80 – 95% приросту валового внутрішнього продукту припадає на частку нових знань, втілених у техніці і технологіях [0, с.184]. При цьому міжнародний правовий захист нових технічних рішень і технологій відповідно до міжнародного законодавства з ІВ дозволяє фірмам завоювати на певний проміжок часу монопольне становище на ринку збуту конкретної продукції.

*2. Децентралізація та лібералізація управління науково-технічною та інноваційною діяльністю.* Безумовно, основним визначальним фактором розвитку сфери захисту ІВ в усьому світі, і розвинених країнах зокрема, є глобальна за своїм змістом технологічність сучасного виробництва, що виражається в переведенні всього комплексу виробничих процесів в програмовані за своєю природою і автоматизовані за своїм функціонуванням сукупності операцій. Затребуваність інтелекту в даному випадку різко зростає, оскільки автоматизація виробництва зменшує необхідність залучення ручної праці, що тягне за собою виникнення соціального запиту на креативних професіоналів, здатних до реалізації складних алгоритмів виробничих процесів.

Саме тому, як доводить світовий досвід, успішне управління розвитком ІВ як стратегічного ресурсу багато в чому залежить від децентралізації та лібералізації процесу управління науково-технічною та інноваційною діяльністю [0, с. 38]. У цьому контексті важливо відзначити, що найважливіші ОІВ створюються в результаті творчої діяльності, яка здійснюється на базі невеликих наукових центрів та підприємств, як правило, віддалених від столиць [0, с. 277]. Широкий розвиток творчої діяльності є неможливим, якщо держава не створює відповідних умов. Таким чином, завданням державної політики у сфері управління ІВ, з одного боку, є створення умов для всебічного розвитку творчих здібностей кожної людини через відповідні державні (регіональні) освітні та наукові програми, а з іншого – зі сприяння розвитку науково-технічній діяльності та інноваційній діяльності на місцях.

*3. Забезпечення інноваційного шляху розвитку національної економіки.* Зауважимо, що інновації – це іншомовний синонім слова «нововведення». Інноваційний шлях розвитку передбачає вдосконалення насамперед виробничої сфери з використанням певних нововведень. Інновації світового рівня забезпечуються насамперед запатентованими винаходами. Патентування гарантує, що технічне рішення має світовий рівень новизни, винахідницький рівень і промислово застосовність [0, с. 25]. Якщо підприємство модернізує своє виробництво на основі сучасних патентних або ліцензійних рішень, то це дійсно

інноваційний шлях розвитку. Він вимагає використання найдосконаліших розробок і винаходів. Можливість такого шляху розвитку визначається насамперед масштабністю і рівнем науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, що реалізуються в запатентованих технічних рішеннях, тобто винаходах, які б відповідали потребам реального виробництва.

Процес упровадження результатів науково-технічної діяльності є проблемою складною, багатопланою, але цей алгоритм у розвинених країнах є відпрацьованим і включає кілька етапів:

- виявлення результатів науково-технічної діяльності (РНТД) на регулярній основі;
- інвентаризація, облік і ведення реєстру РНТД;
- закріплення прав на РНТД;
- проведення оцінки вартості РНТД;
- облік РНТД у статутному капіталі і в нематеріальних активах організацій;
- розподіл прав на РНТД між авторами та роботодавцями, а також державними замовниками (якщо останнє необхідно);
- передача прав на РНТД шляхом укладання ліцензійних угод;
- створення інфраструктури ринку РНТД.

При цьому основна роль держави – регулювання процесів правової охорони і введення ОІВ у господарський обіг і забезпечення захисту прав і законних інтересів авторів, організацій, інвесторів та держави в цілому.

Загальновідомо, що в усіх промислово розвинених країнах державна науково-технічна політика складається з трьох основних елементів:

- визначення та встановлення пріоритетів науково-технічного розвитку, за якими будуть створюватися технології (як правило, вибираються напрямки, в яких вже є певні успіхи («технології»);
- фінансове і ресурсне забезпечення створення технологій і їх комерціалізації («фінанси»);
- інфраструктура і менеджмент (менеджмент).

Зазначені частини повинні складати єдиний механізм комерціалізації інноваційної діяльності і відсутність одного з них робить всю конструкцію нестійкою.

Також у всіх промислово розвинених країнах під час реалізації політики стимулювання інноваційної активності промисловості фінансовими методами прямого державного регулювання відзначається сильна і постійно зростаюча тенденція переходу від державного субсидування підприємств промисловості, які розробляють нову наукомістку продукцію, до механізмів, що підвищують фінансову відповідальність промисловості за отримання і використання наукових результатів. Найбільш поширеними серед них на сьогодні є:

- державні кредити або державні гарантії, щоб забезпечити отримання банківських кредитів;
- державне замовлення на розробку, виробництво і поставку стратегічно важливою наукомісткою продукції;
- пайова участь у фінансуванні замовляються промисловістю наукових досліджень (як правило, до 50%).

До нефінансових механізмів прямого державного регулювання належать, зокрема, експортно-імпортні квоти, що застосовуються для забезпечення необхідного рівня конкуренції на внутрішньонаціональних ринках наукоємної продукції.

Усі промислово розвинені країни світу також активно використовують і непрямі методи державного регулювання, в першу чергу механізми податкової та амортизаційної політики [0]. Практично всі методи засновані на наданні деяких стимулів (пільг), що складаються в такому:

- віднесення частини витрат на науково-дослідницьку діяльність і дослідницько-конструкторські роботи (НДВКР) на поточні виробничі витрати підприємства (в США, Італії, Великобританії, Канаді, Бельгії, Швеції законодавчо дозволено відносити на

собівартість продукції повністю всі витрати на НДДКР);

– відстрочка від сплати податків для підприємств, що здійснюють інвестування в розробку і освоєння виробництва нової наукомісткої продукції, до початку надходження прибутку від реалізації даної продукції;

– знижка з податку на прибуток, пропорційна приросту витрат підприємства на НДДКР.

Третя складова включає в себе не тільки сам менеджмент, а й його підготовку та інфраструктури для комерціалізації. Одним з її основних компонентів в усьому світі є офіси з передачі технологій, що працюють у структурі урядів [0, с.45]. Ці структури, укомплектовані висококваліфікованими фахівцями, покликані надавати науково-дослідним організаціям необхідну допомогу в захисті ІВ та комерціалізації технологій. Офіси з передачі технологій також сприяють залученню інвестицій у технологічні проекти, створенню зв'язків між дослідницькими організаціями і промисловістю, розвитку міжнародного співробітництва. Такі офіси зіграли важливу роль (наприклад, «Анвар» у Франції, «БТГ» в Великобританії) в комерціалізації технологій у всьому світі.

Також у розвинених країнах за підтримки держави широко розгорнулася підготовка менеджерів у сфері інноваційної діяльності і створено багато різних консалтингових фірм, що надають послуги в сфері комерціалізації технологій. Перелік організацій, де здійснюється така підготовка, і консалтингових фірм доступні в будь-яких інформаційних системах.

*4. Забезпечення належного правового захисту ІВ.* Особливу складність щодо захисту ІВ в умовах глобалізації представляють такі фактори:

- 1) інформаційна прозорість кордонів національних держав;
- 2) неузгодженість окремих елементів політико-правового поля щодо захисту інтелектуальної власності в національних державах;
- 3) прагнення до підвищення конкурентоспроможності в масштабах держави і збільшення конкуренції між державами, що стимулює прагнення до впровадження інноваційних технологій не тільки з боку окремих компаній, але і з боку держави.

У зв'язку з цим проблема піратства і неправового використання продукту, що є результатом інтелектуальної праці, стає не просто проблемою недобросовісної конкуренції, а й набуває масштабів проблем, які активно обговорюються на міжнародному рівні.

Основи державної політики розвинених країн у цій сфері були зафіксовані у 2002 р. завдяки поєднанню двох проектів Організації економічного співробітництва та розвитку промислово розвинених країн (ОЕСР) та Європейської економічної комісії Організації Об'єднаних Націй. У документі підкреслювалося, що робота з використання науково-технічних результатів не має часових рамок щодо термінів її реалізації і що вона буде носити постійний характер [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 513].

Особливості захисту прав на ОІВ також визначено Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС), ухваленою 15 квітня 1994 р. і яка діє в усіх розвинених країнах світу. Ця Угода передбачає процедури щодо забезпечення здійснення ефективних дій, спрямованих на запобігання будь-яким актам порушення прав ІВ [0]. В Угоді ТРІПС наведено заходи для запобігання порушенню і збереження відповідних доказів щодо передбачуваних порушень. Угода ТРІПС також передбачає застосування кримінальних процедур та покарання, які застосовуються у випадках умисного застосування неправомірних дій, вчинених в комерційних масштабах.

**Висновки і перспективи подальших наукових розвідок.** Досвід розвинених країн доводить, що існування конкурентної ринкової економіки є не лише необхідною, але недостатньою умовою швидкого технологічного зростання. Потрібні послідовні заходи державного регулювання для створення сприятливого інноваційного клімату, важливим елементом чого є ефективна державна політика у сфері захисту ІВ. Узагальнення міжнародного досвіду дозволило виділити декілька ключових тенденцій розвитку державної політики у сфері ІВ:



– забезпечення інноваційного шляху розвитку економіки, в якій значна частка ВВП забезпечується завдяки розвитку технологій та впровадженню результатів НДДКР;

– уніфікація національного законодавства зі світовими стандартами та приєднання до міжнародних конвенцій і угод;

– забезпечення належного правового захисту ІВ;

– децентралізація та лібералізація управління науково-технічною діяльністю.

Таким чином, оптимальна стратегія сталого економічного розвитку нерозривно пов'язана з підтримкою творчої і науково-технічної діяльності, а також захистом ІВ. Важливим напрямом діяльності держави в цьому контексті стає не тільки гармонізація вітчизняного законодавства зі світовими стандартами, а й популяризація науково-технічних розробок і залучення якомога більшої кількості громадян України до патентування результатів своєї інтелектуальної діяльності. Конкретні організаційно-правові механізми реалізації державної політики України у сфері ІВ стануть предметом подальших досліджень.

#### Список використаних джерел

1. Аврамова О. С. Правові засади інтелектуальної власності в Україні : навч.-метод. посіб. для студ. денної та заоч. форм навчання за фахом «Інтелектуальна власність» / О. С. Аврамова, І. В. Лисенко, Л. В. Перевалова ; Нац. техн. ун-т «Харк. політехн. ін-т». – Х., 2012. – 75 с.

2. Андросчук Г. О. Інтелектуальна власність у науково-технічній сфері: методи та принципи вартісної оцінки : монографія / Г. О. Андросчук, С. А. Давимука ; НДІ інтелект. власності Нац. акад. прав. наук України, Ін-т регіон. дослідж. Нац. акад. наук України. – Київ : Парламентське вид-во, 2014. – 302 с.

3. Антонов В. М. Інтелектуальна власність і комп'ютерне авторське право / В. М. Антонов. – 2-е вид., стер. – К. : КНТ, 2006. – 520 с.

4. Асаул А. М. Інтелектуальна власність в імперативах інноваційної економіки: системний аналіз : монографія / А. М. Асаул, М. П. Войнаренко, Н. А. Пономарьова ; за наук. ред. М. П. Войнаренка. – Хмельницький : ХНУ, 2013. – 174 с.

5. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів [Електронний ресурс] : міжнародний документ від 24.07.1971 ; Паризький Акт від 24 липня 1971 р. змінений 2 жовтня 1979 року ; дата набрання чинності для України 25.10.95 р. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua>.

6. Бобровські Є. Інтелектуальна власність як джерело якісного розвитку: загальний огляд для малих і середніх підприємств / Є. Бобровські, В. Жаров ; ред. М. В. Паладій ; Всесвітня організація інтелектуальної власності, Міністерство освіти і науки України, Державний департамент інтелектуальної власності. – К. : [б.в.], 2003. – 207 с.

7. Бурячок В. Л. Інтелектуальна власність у сфері інформаційної безпеки : підручник / В. Л. Бурячок, С. В. Толопа, В. О. Хорошко ; за ред. проф. В. О. Хорошка ; Нац. авіац. ун-т, Держ. ун-т телекомунікацій. – Вид. 2-ге, допов. і перероб. – К. : Задруга, 2014. – 177 с.

8. Войтко С. В. Інтелектуальна власність для економістів : навч. посіб. для студентів, які навчаються за екон. спец. / С. В. Войтко, І. О. Мікульонюк ; [відп. ред. Ю. М. Кузнецов] ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». – К., 2016. – 191 с.

9. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року : Міжнародний документ, Декларація від 06.09.1952 р. ; дата набуття чинності для України 17.01.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.

10. Дергачова В. В. Інтелектуальна власність : навч. посіб. / В. В. Дергачова, С. О. Пермінова ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». – К., 2015. – 415 с.

11. Довженко В. А. Інтелектуальна власність : курс лекцій / В. А. Довженко ; Житомир. нац. агроєкологічний ун-т. – Житомир : Вид-во Житомир. нац. агроєкол. ун-ту, 2015. – 139 с.

12. Дробязко В. С. Коллективное управление авторским правом и смежными правами европейский опыт и национальная практика / В. С. Дробязко. – К. : Авокадо, 2006. – 88 с.

13. Нагаева З. С. Зарубежный опыт обеспечения прав интеллектуальной собственности / З. С. Нагаева // Культура народов Причерноморья. – 2005. – № 69. – С. 126-131.

14. Институт патентных поверенных международный опыт и национальная практика : монография / П. А. Боровик, Т. В. Коваленко, А. А. Тверезенко. – К. : Лазурит-Полиграф», 2008. – 192 с.

15. Іванюк О. В. Інтелектуальна власність : навч.-наочний посіб. / О. В. Іванюк, І. Л.

Литвинчук. – Житомир : В. Б. Котвицький, 2014. – 163 с.

16. Інтелектуальна власність : навч. посіб. / Т. Г. Васильців [та ін.] ; Укоопспілка, Львів. комерц. акад. – Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2015. – 251 с.

17. Інтелектуальна власність в інноваційній діяльності. Словник-довідник термінів та визначень : навч. термінол. посіб. / Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля ; [уклад.] В. В. Калюжний. – Луганськ : Ноулідж, 2013. – 263 с.

18. Інтелектуальна власність: правове забезпечення в Україні : навч.-довід. посіб. / М-во внутр. справ України, Держ. НДІ ; [упоряд. : М. Г. Вербеньський та ін.]. – 2-ге вид., стер. – К. : ДНДІ МВС України ; Х. : Мачулін, 2014. – 467 с.

19. Куса С. Д. Патентна документація України : посібник / С. Д. Куса ; Державний департамент інтелектуальної власності, Державне підприємство «Український ін-т промислової власності». – Вид. 2-е, доп. – К. : [б.в.], 2007. – 176 с.

20. Матвійчук В. К. Інтелектуальна власність як джерело інноваційного розвитку національного господарства : монографія / В. К. Матвійчук, Ю. О. Чугаєнко, О. І. Савенков ; Нац. акад. упр. – К., 2013. – 463 с.

21. Назаренко Н. В. Інтелектуальна власність в інформаційних технологіях / Н. В. Назаренко. – Кривий Ріг : Чернявський Д. О., 2014. – 162 с.

22. Нікітчина С. О. Інтелектуальна власність : навч. посіб. / С. О. Нікітчина ; Держ. ВНЗ «Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький, 2014. – 226 с.

23. Паризька конвенція з охорони промислової власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

24. Плотникова Л. А. Нематеріальні активи обзор международного опыта и перспективы развития / Л. А. Плотникова, А. Э. Кастин // Международный бухгалтерский учет. – 2006. – № 4. – С. 3-38.

25. Капіца Ю. М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України = Intellectual Property Law of the European Union and the Legislation of Ukraine : моногр. / Ю. М. Капіца, С. К. Ступак, В. П. Воробйов, О. О. Тверезенко, К. С. Шахбазян ; Держ. департамент з питань адаптації законодавства, Центр інтелект. власності та передачі технологій НАН України. - К. : Слово, 2006. - 1104 с.

26. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>.

27. Ходаківський Є. І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти : [навч. посіб.] / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук. – Житомир : Рута, 2013. – 270 с.

28. Эскиндаров М. А. Интеллектуальная собственность, инвестиции и венчурный капитал: Российский и зарубежный опыт / А. М. Эскиндаров ; Финансовая акад. при Правительстве Российской Федерации ; Междунар. центр науч. исслед. и консультаций по налоговым проблемам. – М. : Оргсервис-2000, 2006. – 118 с.

29. Ястремська О. О. Інтелектуальна власність : навч. посіб. / О. О. Ястремська ; Харк. нац. екон. ун-т. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 123 с.

#### References

1. Avramova, OYe, Lysenko, IV & Perevalova, LV 2012, *Pravovi zasady intelektualnoyi vlasnosti v Ukrayini*, Natsionalnyy tekhnichnyy universytet Kharkivskyyu politekhnichnyy instytut, Kharkiv.

2. Androshchuk, HO & Davymuka, SA 2014, *Intelektualna vlasnist u naukovo-tekhnichnyy sferi: metody ta pryntsyipy vartysnoyi otsinky*, Naukovo-doslidnyy instytut intelektualnoyi vlasnosti Natsionalnoyi akademiyi pravovykh nauk Ukrayiny, Instytut rehionalnykh doslidzhen Natsionalnoyi akademiyi, Parlamentske vydavnytstvo, Kyiv.

3. Antonov, VM 2006, *Intelektualna vlasnist i kompyuterne avtorske pravo*, 2nd edn, KNT, Kyiv.

4. Asaul, AM, Voynarenko, MP & Ponomareva, NA 2013, *Intelektualna vlasnist v imperatyvakh innovatsiynoyi ekonomiky: systemnyy analiz*, Khmelnytskyy natsionalnyy universytet, Khmelnytskyy.

5. Vsesvitnya orhanizatsiya intelektualnoyi vlasnosti 1971, *Bernska konventsiya pro okhoronu literaturnykh i khudozhnykh tvoriv*, <<http://zakon0.rada.gov.ua>>.

6. Bobrovski, Ye, & Zharov, V 2003, *Intelektualna vlasnist yak dzherelo yakisnoho rozvytku: zahalnyy ohlyad dlya malykh i serednykh pidpryyemstv*, Vsesvitnya orhanizatsiya intelektualnoyi vlasnosti, Ministerstvo osvity i nauky Ukrayiny, Derzhavnyy departament intelektualnoyi vlasnosti, Kyiv.

7. Buryachok, VL, Tolyupa, SV & Khoroshko, VO 2014, *Intelektualna vlasnist u sferi informatsiynoi bezpeky*, Natsionalnyy aviatsiynyy universytet, Derzhavnyy universytet telekomunikatsiy,

Zadruha, Kyiv.

8. Voytko, SV & Mikulonok, IO 2016, *Intelektualna vlasnist dlya ekonomistiv*, Natsionalnyy tekhnichnyy universytet Ukrayiny Kyivskyy politekhnichnyy instytut, Kyiv.

9. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization 1952, *Vsesvitnya konventsija pro avtorske pravo 1952 roku*, <<http://zakon5.rada.gov.ua>>.

10. Derhachova, VV & Perminova, SO 2015, *Intelektualna vlasnist*, Natsionalnyy tekhnichnyy instytut Ukrayiny Kyivskyy politekhnichnyy instytut, Kyiv.

11. Dovzhenko, VA 2015, *Intelektualna vlasnist*, Zhytomyrskyy natsionalnyy ahroekologichnyy universytet, Vydavnytstvo Zhytomyrskoho natsionalnoho ahroekologichnoho universytetu.

12. Drobjazko, VS 2006, *Kollektivnoe upravlenie avtorskim pravom i smezhnymi pravami evropejskij opyt i nacionalnaja praktika*, Avokado, Kiev.

13. Nagaeva, ZS 2005, 'Zarubezhnyj opyt obespechenija prav intelektualnoj sobstvennosti', *Kultura narodov Prichernomorja*, no. 69, pp. 126-131.

14. Borovik, PA, Kovalenko, TV & Tverezenko, AA 2008, *Institut patentnyh poverennyh mezhdunarodnyj opyt i nacionalnaja praktika*, Lazurit-Poligraf, Kiev.

15. Ivanyuk, OV & Lytvynchuk, IL 2014, *Intelektualna vlasnist*, Zhytomyr, VB Kotvytskyy.

16. Vasylytsiv, TH 2015, *Intelektualna vlasnist*, Ukoopspilka, Lvivska komertsijna akademiya, Vydavnytstvo Lvivskoyi komertsijnoyi akademiyi, Lviv.

17.. Kalyuzhnyy, VV 2013, *Intelektualna vlasnist v innovatsijniy diyalnosti. Slovnyk-dovidnyk terminiv ta vyznachen*, Skhidnoukrayinskyy natsionalnyy universytet imeni Volodymyra Dalya, Noulidzh, Luhansk.

18. Verbenskyi MH (ed.) 2014, *Intelektualna vlasnist: pravove zabezpechennya v Ukrayini*, 2nd edn, Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrayiny, Derzhavnyy naukovy-doslidnyy instytut, Derzhavnyy naukovy-doslidnyy instytut Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrayiny, Kyiv, Machulyn, Kharkiv.

19. Kusa, SD 2007, *Patentna dokumentatsiya Ukrayiny*, 2nd edn, Derzhavnyy departament intelektualnoyi vlasnosti, Derzhavne pidpryyemstvo Ukrayinskyy instytut promyslovoi vlasnosti, Kyiv.

20. Matviychuk, VK, Chuhayenko, YuO & Savenkov, OI 2013, *Intelektualna vlasnist yak dzherelo innovatsijnoho rozvytku natsionalnoho hospodarstva*, Natsionalna Akademiya Upravlinnya, Kyiv.

21. Nazarenko, NV 2014, *Intelektualna vlasnist v informatsijnykh tekhnolohiyakh*, Chernyavskyy DO, Kryvyi Rih.

22. Nikitchyna, SO 2014, *Intelektualna vlasnist*, Pereyaslav-Khmelnyskyy derzhavnyy pedahohichnyy universytet imeni Hryhoriya Skovorody, Pereyaslav-Khmelnyskyy.

23. *Paryzka konventsija z okhorony promyslovoi vlasnosti*, <<http://zakon2.rada.gov.ua>>.

24. Plotnikova, LA & Kastin, AJe 2006, 'Nematerialnye aktivy obzor mezhdunarodnogo opyta i perspektivy razvitija', *Mezhdunarodnyj buhgalterskij uchet*, no 4, pp. 3-38.

25. Kapitsa, YuM, Stupak, SK, Vorobyov, VP, Tverezenko, OO & Shakhbazyan, KS 2006, *Pravo intelektualnoyi vlasnosti Yevropeyskoho Soyuzu ta zakonodavstvo Ukrayiny*, Derzhavnyy departament z pytan adaptatsiyi zakonodavstva, Tsentri intelektualnoyi vlasnosti ta peredachi tekhnolohiy NAN Ukrayiny, Slovo, Kyiv.

26. *Uhoda pro torhovelni aspekty prav intelektualnoyi vlasnosti*, <<http://zakon3.rada.gov.ua>>.

27. Khodakivskyy, YeI, Yakobchuk, VP & Lytvynchuk, IL 2013, *Intelektualna vlasnist: ekonomiko-pravovi aspekty*, Ruta, Zhytomyr.

28. Jeskindarov, MA 2006, *Intellektualnaja sobstvennost, investicii i venchurnyj kapital: Rossijskij i zarubezhnyj opyt*, Finansovaja akademija pri Pravitelstve Rossijskoj Federacii, Mezhdunarodnyj centr nauchnyh issledovanij i konsultacij po nalogovym problemam, Orgservis-2000, Moskva.

29. Yastremska, OO 2013, *Intelektualna vlasnist*, Kharkivskyy natsionalnyy ekonomichnyy universytet, Vydavnytstvo Kharkivskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu, Kharkiv.

*Стаття надійшла до редакції 01.11.2015р.*